

Orłowski, Bolesław

Dwa zeszyty "Technology and Culture"

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 15/1, 202-204

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

charakteryzuje te przemiany na podstawie umiejętnie dobranych danych liczbowych, odsyłając przy tym do literatury specjalistycznej.

Drugi artykuł (w języku holenderskim): *Nieuwe wegen in de amerikaanse economische en sociale geschiedenis*, przyniósł nr 2/1969 „Tijdschrift voor Geschiedenis” (ss. 206—232), kwartalnika wydawanego w Groningen. Artykuł jest owocem ponad rocznego pobytu autora w Chicago, gdzie prowadził badania na zaproszenie Fundacji Forda. Prof. van Bath informuje czytelnika holenderskiego o najnowszych tendencjach amerykańskiej historii myśli ekonomicznej i społecznej, omawiając przy tym kilkanaście najnowszych publikacji uczonych, którzy pracują w Stanach Zjednoczonych nad historią ekonomiki i nauk społecznych.

Waldemar Voisé

LEON DERLICH — POLSKI „PRYWATNY UCZONY” Z KARWINY

W nrze 6/1969 wydawanego w czeskim Cieszynie miesięcznika polskiego „Zwrot” ukazała się biografia Leona Derlicha (1905—1965), Polaka urodzonego w Karwinie i tam mieszkającego do końca życia, autora wielu prac naukowych i popularnonaukowych z zakresu dialektologii i onomastyki śląskiej oraz historii i folkloru Śląska. Jedną z jego prac dotyczy historii nauki: *Przypomnienie śląskich prac etnograficznych Lucjana Malinowskiego* („Zwrot” nr 3/1952). Autorem artykułu o Derlichu jest Jan Kurzelowski. (Tuż po śmierci L. Derlicha o jego piarstwie naukowym w zakresie językoznawstwa napisał artykuł Alfred Zaręba w „Języku Polskim” nr 4/1966).

Z. Br.

DWA ZESZYTY „TECHNOLOGY AND CULTURE”

Numery 2 i 3/1969 kwartalnika „Technology and Culture”, organu amerykańskiego Towarzystwa Historii Techniki, przynoszą wiele interesującego materiału.

Numer drugi, kwietniowy, zawiera m. in. ciekawy artykuł z pogranicza historii techniki, pióra Alberta C. Leightona z Uniwersytetu Stanu Nowy York w Oswego, o sposobach przekazywania tajnych informacji przez starożytnych Greków i Rzymian. Autor podaje tu wiele udokumentowanych źródłowo przekazów dotyczących używania rozmaitych sygnałów, szyfrów i „atramentów sympatycznych”. Opisuje on np. (na podstawie Plutarcha) i omawia urządzenie kryptograficzne stosowane przez Spartan. Do szyfrowania i odczytywania informacji, złożonej z pojedynczych liter wypisanych, pozornie bez związku, na wąskim pasku papieru czy skóry, służyły drewniane walce; po spiralnym nawinięciu paska na odpowiedniej średnicy walec litery układały się w wyrazy i zdania wzdłuż jego osi podłużnej.

Interesujący jest również artykuł Richarda S. Hartenberga i Johna Schmidta (juniora) z Uniwersytetu Północnozachodniego o świdrze używanym przez starożytnych Egipcjan. Autorzy, w oparciu o przekazy, dawne rysunki oraz doświadczenia na sporządzonych według nich modelach, snują ciekawe rozważania na temat budowy i działania owego narzędzia, prostując wiele błędnych, a rozpowszechnionych poglądów.

Numer kwietniowy przynosi również informacje o nagrodach Towarzystwa Historii Techniki za 1968 r. Nagrodę im. A. P. Ushera otrzymał Carl W. Condit z Uniwersytetu Północnozachodniego za pracę *Pierwszy żelbetowy drapacz chmur, Ingalls Building w Cincinnati, i jego miejsce w historii budownictwa*, zamieszczoną w nrze 1/1968 „Technology and Culture”, a Medalem Leonarda da Vinci odzna-

czono Josepha Needhama z Uniwersytetu Cambridge za całość twórczości, a w szczególności za wielotomową *Naukę i cywilizację w Chinach (Science and Civilisation in China)*¹.

W numerze znajduje się ponadto obszerne sprawozdanie z XI dorocznego zjazdu Towarzystwa Historii Techniki odbytego w grudniu 1968 r.² W ramach tego sprawozdania podana jest relacja M. Kranzberga o XII Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki w Paryżu, w której zawarta jest m. in. informacja o powstaniu Komitetu Międzynarodowej Współpracy w Zakresie Historii Techniki³. Prof. Kranzberg odnotował też pewien spadek liczby komunikatów w historii techniki w porównaniu do poprzedniego, warszawskiego Kongresu, szczególnie silny (ze zrozumiałych względów), jeśli chodzi o udział Polaków. Podał on zresztą liczbę polskich uczestników paryskiego kongresu jako 45 osób — zapewne na podstawie liczby zgłoszonych komunikatów — podczas gdy w rzeczywistości delegacja polska liczyła 17 osób⁴.

Najcenniejszą bodaj jednak pozycją kwietniowego numeru „Technology and Culture” jest zamieszczona w nim *Bieżąca bibliografia historii techniki za 1967 r.* Nie brak w niej publikacji polskich: obok artykułów „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” (J. Bartysia, E. Kwiatkowskiego, B. Gille’a, E. Olszewskiego, J. Pazdura, R. Sroczyńskiego) umieszczono w niej artykuły „Rocznika Białostockiego” (J. Maciejewskiej-Pavkovič, M. Pokropka), artykuł M. Radwana w „Revue d’Histoire de la Siderurgie” oraz artykuł A. Szejcewowej w „Revue d’Histoire des Sciences”. Jest też sporo książek: T. Bobrownickiego *Pięćdziesiąt lat Zakładów Azotowych im. Pawła Findera w Chorzowie*, R. Aleksandrowicza *Podstawy i rozwój lotnictwa*, E. Banaszczyka *Najszybsi ludzie świata*, K. Groniowskiego *Technika motoryzacyjna w Polsce w okresie międzywojennym*, R. Kołodziejczyka *Warszawsko-wiedeńska droga żelazna*. T. Dziekońskiego *Metalurgia miedzi, ołowiu i srebra w Europie środkowej od XV do końca XVIII w.*, P. Murzy-Muchy i J. Ziemiękiewicza *Człowiek i żelazo*, B. Baranowskiego, T. Dziekońskiego i J. Bartysia *Źródła ikonograficzne do historii rolnictwa polskiego*, J. Ziomeckiego *Pracownie ceramiczne starożytnej Grecji*, M. Frankowskiej *Podstawy gospodarki wiejskiej w Peru w ostatnim okresie panowania Inków i pierwszym stuleciu po konkwiescie*. Łącznie bibliografia zawiera 20 pozycji polskich autorów. Są więc powody do radości⁵, choć niewątpliwie powyższa lista może budzić niemałe zastrzeżenia; wydaje się, że została ona sporządzona na podstawie tytułów, bez znajomości treści niektórych przynajmniej książek.

Mniej obfity w treść, choć też wart uwagi, jest numer trzeci, lipcowy „Technology and Culture”. Szczególnie zainteresuje on historyków lotnictwa dzięki artykułowi Rogera E. Bilsteina z Uniwersytetu Stanu Wisconsin o technicznych i gospodarczych aspektach rozwoju lotnictwa amerykańskiego w latach 1918—1929 oraz ciekawym przyczynkom na podobne tematy w sprawozdaniu z konferencji poświęconej technice transportowej. O użyciu pierwszych walcowanych belek w budownictwie amerykańskim pisze Robert A. Jewett z Uniwersytetu Illinois.

¹ J. Needham otrzymał w 1968 r. również Medal George’a Sartona; por. sprawozdanie z XII Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki w nrze 1/1969 „Kwartalnika”, s. 174.

² Por. informację o tym zjeździe w nrze 2/1969 „Kwartalnika”, s. 441.

³ Por. informację w nrze 1/1969 „Kwartalnika”, s. 217.

⁴ Przy okazji warto stwierdzić, że była to reprezentacja nader skromna i że konieczne są kroki, aby na następny, moskiewski kongres była ona znacznie liczniejsza.

⁵ Por. w nrze 4/1968 „Kwartalnika” (ss. 846—847) omówienie tejże bibliografii za 1966 r., w której znalazły się jedynie 4 pozycje polskie. Choć przy tym *Bibliografia* za 1967 r. zamieszcza też pominięte poprzednio pozycje z 1966 r., nie dotyczy to np. artykułów z „Kwartalnika”.

Wart uwagi jest też obszerny opis muzeum archeologii przemysłowej w Belfaście. Ponadto autor wydanej niedawno w Polsce książki *Wielcy i mali twórcy cywilizacji* L. Sprague de Camp⁶ proponuje nowe wyjaśnienie zagadki, dlaczego archeologowie prowadzący poszukiwania podmorskie nie znajdują zatopionych wraków starożytnych galer wojennych — sądzi on, że owe drewniane i niezbyt obciążone okręty były praktycznie biorąc niezatopialne, a Thomas F. Glick z Uniwersytetu Teksaskiego omawia stosowane w średniowiecznej Hiszpanii, a zapożyczone od Maurów, liczniki do pomiaru wody wydzielanej dla celów irygacyjnych.

Oba numery zawierają też liczne recenzje.

Bolesław Orłowski

W STULECIE KANAŁU SUESKIEGO

Z okazji przypadającej w 1969 r. setnej rocznicy oddania Kanału Sueskiego do eksploatacji, miesięcznik „Pomorstvo” w nrze 8—9/1969 zamieścił artykuł I. Šiševicia o udziale chorwackich robotników (było ich 2700) i techników w budowie tego kanału.

Z. Br.

⁶ Por. recenzję tej książki w nrze 4/1969 „Kwartalnika”, ss. 721—730.